

ДРАГИЦА ВОЈИНОВИЋ, ЦРНОГОРСКЕ СРЕДЊОШКОЛСКЕ СПОМЕНИЦЕ И ГОДИШЊАЦИ (БИБЛИОГРАФИЈА)

ЦЕНТРАЛНА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СР ЦРНЕ ГОРЕ „БУРБЕ ЦРНОЈЕВИЋ“, ЦЕТИЊЕ 1981, СТР. 157

Књига Драгице Војиновић *Црногорске средњошколске споменице и годишњаца* — (библиографија), која је изашла у едицији „Црногорска периодика“ (књига VII) Централне народне библиотеке СР Црне Горе „Б. Црнојевић“ у Цетињу, представља значајан прилог црногорској научној мисли и култури уопште. У њој је обрађена библиографија свих издања црногорских средњошколских институција, које су издале споменице и годишњаке у временском раздобљу већем од једног столећа.

Споменице и годишњаца, као повремене публикације, пратили су развој средњих школа, посебно гимназија, у Црној Гори. Прва публикација тог жанра појавила се још почетком седамнаестог година прошлог вијека у Котору, као годишњи извјештај Которске гимназије, те најстарије средње школе на црногорском тлу. Та прва публикација, садржајем више службена него неслужбена, излазила је деценијама (од 1872. до 1914. године). Иако настала у школи и средини која је била под аустроугарском влашћу, она је доприносила јачању „славијанског“ духа и националне свијести у Боки, гдје су вјековима вребале опасности од насртаја тубинске културе. Од појаве тог првог извјештаја, полуслужбеног гласила Которске гимназије, која је све до 1918. године радила на територији под влашћу Аустро-Угарске, дакле изван ондашње Црне Горе, па до појаве сличног издања у Црној Гори, протекло је пуних шест деценија — до штампања *Годишњака наставника подгоричке гимназије* (1930). Двије године касније изашла је и прва спомен-књига *Педесет година цетињске гимназије* (1932), чији је аутор био познати научни радник Душан Вуксан. Сва остала издања библиографски обрађена у овој књизи настала су после другог свјетског рата, пре-

цизније речено: од почетка друге половине двадесетог вијека до 1973. године.

У исцрпном предговору Радивоја Шуковића дат је преглед и осврт на садржај и ауторе заступљене у споменицама и годишњацима. Управо захваљујући Шуковићевој анализи и уводним напоменама Д. Војиновић, читалац, односно корисник ове библиографије, моћи ће не само да се користи њоме него и да стекне потпунију слику о садржајима периодике ове врсте, па чак и шире од тога — сазнаће доста појединости и о дијелу стваралаштва професора и ученика, посебно неких средњих школа у Црној Гори.

Годишњаца и споменице појединих школа, иако се ради о издањима повремених карактера с јасно утврђеним програмом, свједочанства су културног и јавног рада црногорских средњих школа. Те по обиму често скромне књиге, поједине изразито јубиларног карактера, незаобилазне су у освјетљавању развојног пута тих школа, па и њихових средина. Међутим, неке од тих споменица (на примјер *Педесет година цетињске гимназије, 1880—1930/31*, објављена на Цетињу 1932. године, као ауторско дјело Душана Вуксана), несумњиво имају шири културно-историјски значај. Као и оне настале после другог свјетског рата, оне својим садржајем говоре о развојном путу црногорског средњег школства уопште, свједоче о културним и научним напорима школских колектива и појединаца да преовладају недаће завичајног поднебља. Такав значај има и спомен-књига *Педесет година пљеваљске гимназије* (1901—1951) чији садржај баца доста свјетла на друштвене, економске, политичке, културно-просвјетне, вјерске и друге прилике у Санџаку, крају дуго времена зодјенутом тамој културне учмалости. Својим садржајем регионалне оквире прелази

и друга *Споменица Цетињске гимназије (1881—1961)*, штампана поводом осамдесетогодишњице ове институције, под уредништвом угледних научних радника Риста Драгићевић и др Ника С. Мартиновића.

У свим овим споменицама наилази се на прилоге из различитих научно-наставних области, из пера истакнутих научних и културних стваралаца Црне Горе. И неколико годишњака Цетињске гимназије је доносило прилоге у којима се шире освјетљавају просвјетне и културне прилике Црне Горе.

У овој врсти периодике истакнуто мјесто има монографија Војислава Бољевића-Вулековића — *Гимназија Стефан Митров Љубиша (1865—1965)*, објављена у Котору 1973. године, а написана поводом стогодишњице живота и рада Которске гимназије. У овој документованој монографији аутор је повезао дјелатност Которске гимназије са историјским збивањем у Боки Которској и шире. Служећи се историјском грађом, Вулековић је дао јасну слику школског и ваншколског живота у овом дијелу Црногорског приморја од почетка друге половине 19. вијека до средине шездесетих година нашег вијека. Посебно је указао на улогу коју је Которска гимназија одиграла, иако је дуго радила под надзором аустроугарске власти, у развијању националне свијести, јачању културе на народном језику, борби против туђинског утицаја — њемачког и италијанског — и ширењу и афирмисању слободарске традиције.

И спомен-књига *Споменица Барске гимназије*, објављена 1971. године у Бару, поводом педесетогодишњице ове школе, представља озбиљан допринос не само историји ове гимназије него и научној обради јужног дијела Црногорског приморја. То потврђују садржаји прилога објављених у Споменици.

Годишњак наставника погоричке гимназије (1930—1934) почео је да излази као научнопопуларни часопис, под уредништвом др Николе Шкерковића, ондашњег директора и истакнутог научног и јавног

радника. Око годишњака убрзо су се окупили лијево оријентисани професори и сви они други с демократским надзорима, па је ово гласило веома добро прихваћено у средњошколској средини, као и међу студентском омладином и свим другим напредним снагама ондашње Подгорице. Међутим, та напредна оријентација директора Шкерковића и осталих сарадника, нарочито послје њиховог солидарисања са штрајком ученика Подгоричке гимназије 1935. године, проузроковала је престанак излажења „Годишњака“. Увидом у библиографске јединице уочљиво је да је *Годишњак Подгоричке гимназије* у почетку био усредсређен на обраду завичајних тема. Прилози објављени у првом броју искључиво су посвећени историји Подгорице и другим темама средине у којој се појавио „Годишњак“. Али већ у наредним бројевима сарадници обрађују и теме од ширег значаја, и то из разних научно-наставних подручја. Уочљиво је из библиографије да су у „Годишњаку“ ипак преовлађивали радови из политичке и културне историје Црне Горе. Међу њиховим ауторима било је и врло истакнутих имена ондашњег и каснијег научног и културног живота наше земље.

Годишњаци Иванградске гимназије (први број из 1935. и други из 1954. године) више су окренути унутрашњем животу школе, ученичкој средини. Они су и настали као „потреба једне школе да литерарно проговори“. Може се рећи да су оба броја више личила на литерарне алманахе, него на гласила са стручним претензијама.

Годишњаци Бјелополске гимназије (у библиографији су обрађена четири броја) у почетку су доносили резултате литерарног стваралаштва њених професора и ученика, а било је извјесних прилога из живота и рада школе и њене везе са средином. Међутим, два последња броја (из 1963. и 1971) више личе на спомен-књиге. Наиме, трећи број „Годишњака“ био је посвећен десетогодишњици Више гимназије у Бијелом Пољу, а

онај 1971. године — четрдесетпето-годишњици ниже гимназије. Библиографске јединице ових годишњака свједоче да је преовлађивала културно-историјска тематика бјелопољскога краја. Неки од тих радова писани су с научним претензијама. Посебно је за културну историју бјелопољског краја значајан рад Милорада Кораћа „Неки подаци о развоју школства у Бијелом Пољу до почетка овог вијека“.

За изучавање историје музичке културе у Црној Гори незаобилазни су радови објављени у публикацији *Десет година Средње музичке школе Његош* (1946—1956), која је на насловној страни означена као АЛМАНАХ. Музичка култура, фолклор и настава музике разматрани су у више прилога. Особито је занимљив рад Антона Погачара „*Општи преглед музичког развоја Црне Горе*“ и Милоша Милошевића, који излаже историју музичке наставе у Котору и презентира рад првог црногорског композитора Јована Иванишевића.

Д. Војиновић није уопште библиографски обрађивала годишње извјештаје неких гимназија, који су излазили шездесетих година и почетком седамдесетих година нашег вијека, мада је познато да су неки од њих доносили (поред службиних информација о животу и раду школе) и друге стручно-наставне прилоге. Такав је, на примјер, случај са неколико годишњих извјештаја Иванградске гимназије, у којима има и (потписаних) радова из појединих наставних области. Могуће је да је прилога сличне садржине било и у годишњим извјештајима других црногорских школа у поменутом раздобљу. Зато остаје обавеза да се сви ти годишњи извјештаји прегледају и библиографски обраде, како бисмо добили што потпунији увид у црногорске средњошколске годишњаке — публикације без којих се не би могла стећи потпуна слика унутрашњег живота и рада појединих школа и њихове везе с друштвеном срединам, као и дјеловању њихових наставника. Анализа тог заобије-

ног дијела периодике открила би радове којима има мјеста у једној оваквој библиографији. То би вало уградити утолико прије што годишњи извјештаји средњих школа, објављени у поменутом раздобљу, такође представљају одређен континуитет у излагању периодике са којом се отпочело прије више од једног столећа.

Ваља рећи да је Д. Војиновић ову библиографију урадила по најсавременијим начелима која примјењује Југословенски библиографски институт у Београду. Стручна подјела библиографских јединица је извршена на основу универзалне децималне класификације. Чланци су сврстани у седам група и више подгрупа. И аутори и њихови радови су дати азбучним редом у оквиру група и подгрупа. Аноними, уколико су разријешени, дати су у заградама, а малобројни преводници укључени су у азбучни именски регистар.

Библиографија омогућава брзо сналажење и оријентацију, и зато што поред азбучног и предметног именског регистра садржи и регистар обрађених публикација. За проучавање ове периодике, а нарочито за изучавање црногорске просвјете и културе, од великог је значаја и то што су штампане и биографије уредника свих споменица и годишњака (са фотографијама), у којима је дат концизан осврт на њихово научно-наставно и јавно дјеловање. На крају је дат и списак свих фотографија и ликовних прилога објављених у споменицама и годишњацима.

Књига Д. Војиновић несумњиво представља појаву у нашем културном животу достојну поштовања. Она нас исцрпно обавјештава о развоју црногорске средњошколске периодике, па и више од тога — о нашој просвјетној и културној историји за више од једног вијека. Она је настала и добротом издавача, а поводом педесетогодишњице излагања првог средњошколског издања зборничког типа у Црној Гори. Увјерени смо да ће ова библиографи-

је корисно послужити и научним радницима и свим другим културним посленицима који се баве проучавањем наше новије, посебно просвјетно-културне прошлости.

Књига може послужити и као примјер племенитих настојања и аутора и издавача да се отргну од заорава значајни културни подухвати и ствараоци који су радили под веома неповољнијим условима, упорно се борили да оставе трагове у нашем просвјетном и научном животу, и то понекад и из врло забачених средина, доказујући да се може надвладати и побиједити паланачки дух, учмалост и интелектуална лијеност, (којима, на жалост, у ово наше

доба, које даје много повољније материјалне услове за слично стваралаштво подлијежу много више и наше школе и просвјетни радници).

Садржај ове публикације опомиње све наше школске институције и њихове колективе да би требало да слиједе ову позитивну културну традицију, да се заложу да се што чешће, па и сваке године, појављују оваква или слична гласила, у којима би се огледали и наставници и ученици, као креатори и у школи и у њеној средини, у свим областима духовног живота.

Др Миомир Дашић